

IMPACTUL CRIZEI FINANCIAR GLOBALE ASUPRA SISTEMULUI BANCAR

Adelina VIȘANU, Ana DUCA, Ludmila POPESCU
Coordonator: Natalia ȘTEFÎRȚĂ, conf. univ., dr. ec.

Universitatea Tehnică din Moldova

***Rezumat.** După criza din 2008 sarcinile politicilor economice și structura instituțiilor au trecut prin multe schimbări atât la nivelul economiei mondiale, cât și la nivel european. În acest studiu vom analiza stabilitatea sistemului bancar, efectele intermediarii accelerate înainte de criză, efectele dezintermedierii accelerate după criză și efectul lor asupra sistemului bancar. Cele mai importante metode utilizate în acest domeniu sunt cele legate de analiza politicilor economice cu influențe asupra sectorului bancar adoptate în timpul crizei, pe de o parte, pe de altă parte, analiza indicatorilor cu privire la efectele crizei asupra sectorului bancar.*

***Cuvinte-cheie:** sistem bancar; criză economico-financiară; stabilitate*

1. Introducere

Criza din 2007 a infirmat unele elemente ale cadrului convențional de gândire economică. Având în vedere faptul că ea a izbucnit într-un mediu economic caracterizat prin niveluri reduse ale inflației, prin urmare nivelul redus al inflației nu garantează în mod direct stabilitatea financiară. Criza a scos în evidență necesitatea administrării stabilității financiare. Sarcinile politicilor economice și structura instituțiilor au trecut prin multe schimbări atât la nivelul economiei mondiale, cât și la nivel european. Analizând politica monetară, putem observa că – politici care influențează în mod direct sistemul bancar – până în anul 2008 stabilitatea prețurilor a fost ținta politicilor monetare în aproape cvasitotalitatea țărilor, însă după 2009 în comunicarea băncilor centrale pe lângă stabilitatea prețurilor se pune accent pe stabilitatea financiară și pe crearea acelor instituții care au un rol însemnat în reglementarea și supravegherea macroprudențială a sistemului bancar, cunoscând faptul că doar un sistem suficient de puternic va putea relua activitățile specifice – în special de creditare – fără de care repornirea creșterii economice va fi mult mai greoaie. În acest articol vom analiza stabilitatea sistemului bancar, efectele intermediarii accelerate înainte de criză, efectele dezintermedierii accelerate după criză și efectul lor asupra sistemului bancar.

2. Crize bancare

Conform lui Caprio, Klingebiel (2003) criza bancară apare atunci când capitalul băncii este epuizat. Astfel de crize cuprind de obicei falimente bancare de mari dimensiuni, fuga deponenților, nivelul ridicat al creditelor neperformante sau anumite acțiuni de urgență ale guvernului (Demirgüç-Kunt et al., 2006). [2, pag. 23] Reinhart, Rogoff (2011a) disting două tipuri de crize bancare: crize bancare de tip I – sistemice (severe) și crize bancare de tip II – dificultăți financiare (mai puțin severe). Conform lui Reinhart, Rogoff (2011b) crizele bancare pot fi cauzate de două tipuri de evenimente. Primul eveniment este că există riscuri de retrageri masive de depozite care duc la închiderea, fuzionarea sau preluarea de către sectorul public a uneia sau mai multor instituții financiare (în Venezuela în 1993 sau în Argentina în 2001). În al doilea caz nu există riscul de retrageri masive de depozite, iar închiderea, fuzionarea, preluarea sau asistența guvernamentală de scală largă a unei importante instituții financiare va fi urmată de către alte instituții financiare (în Tailanda de la 1996 până la 1997). Știind faptul că sistemul bancar este componenta semnificativă a sistemului financiar, iar stabilitatea financiară se referă la sistemul financiar și stabilitatea financiară este un bun public (Schoenmaker, 2011), producătorul de bunuri nu poate exclude pe nimeni de la consumul bunului, iar consumul unuia nu poate exclude consumul altuia. Conform lui Schoenmaker (2011) întrebarea cheie este dacă guvernele pot produce în continuare acest bun public la nivel național în lumea piețelor financiare globalizate de azi. [9, pag. 1676-1706] Goodhart și Schoenmaker (2009) arată că deoarece stabilitatea financiară este gestionată în prezent la nivel național, recapitalizarea băncilor după criză din 2007

a fost suportată de guvernele naționale. Costurile fiscale ale furnizării de lichiditate băncilor în criza sunt semnificative (în condițiile în care băncile au activități transfrontaliere). Calea preferată pentru rezolvarea unui faliment bancar este o soluție a sectorului privat. Goodhart și Schoemaker (2009) ajung la concluzia că utilizarea banilor publici ar trebui să fie luată în considerare numai în cazul în care beneficiile sociale (în formă de prevenire a unei crize bancare mai profunde) depășesc costurile de recapitalizare prin intermediul banilor contribuabililor. [6,pag. 141-165] Criza sistemului bancar a apărut pe fondul acumulării unor vulnerabilități create de combinarea unui număr de condiții favorizante (Goodfriend, 2000): dobânzi reale scăzute pe o perioadă relativ îndelungată, condiții de creditare deosebit de favorabile, volatilitate scăzută pe piețele financiare și creșteri ale prețurilor activelor. Criza a scos în evidență vulnerabilitatea băncilor al căror model de afaceri depind un grad ridicat și în mod excesiv de piețele financiare securitizate, care în condiții de stres din timpul crizei au dus la o evaluare nerealistă a riscurilor, a lichidității și a concentrării pozițiilor, precum și la incapacitatea de a anticipa o reducere dramatică în disponibilitatea finanțării garantate pentru a sprijini aceste active. 320-331 [5,pag. 1007-1035] Falimentul băncilor diferă de falimentul societăților nefinanciare datorită faptului că modul în care își colectează resursele puse la dispoziția clienților pentru creditare diferă de societățile nefinanciare, precum și prin dezvoltarea obligațiunilor securitizate, supravegherea băncilor și rezoluția falimentului diferă de cele ale societăților comerciale tradiționale. Multe caracteristici ale băncilor diferite de cele ale societăților nefinanciare solicită proceduri diferite de soluționare a falimentului. Conform lui Flannery (1994) substituirea de active creează probleme mult mai pronunțate pentru bănci decât pentru societăți nefinanciare. [4,pag. 320-331]

Marin și Vlahu (2012) atrag atenția asupra soluționării falimentelor bancare atât din prisma activelor, cât și a pasivelor bancare. Ei precizează faptul că pe partea de active combinația activelor de substituie, opacitatea activelor bancare și plasa de siguranță creată de guverne prin acordare de subvenții creează stimulente managerilor de bănci de a fi mai excesivi în asumarea deciziilor cu risc ridicat. Pe parte de pasive, furnizarea de lichidități prin depozite lichide creează probleme potențiale de coordonare, cum ar fi funcționarea zi de zi a băncii. În plus băncile sunt interconectate, iar falimentul unei bănci poate răspândi contagiunea prin întregul sistem financiar, instituind externalități negative importante. Caracteristicile sistemului bancar sunt legate de modalitatea de provizionare a lichidității, probleme de coordonare bancară, influența externalităților asupra riscului sistemic (contagiunea, erodarea încrederii publicului, impact asupra economiei reale, sistem de plată), importanța pentru eficiența ex-ante a operațiunilor bancare, problema informațiilor asimetrice, problema de substituie a activelor bancare, opacitatea operațiunilor bancare, reglementările prudențiale legate de necesarul de capital (reglementat prin Reglementările Basel II, respectiv Basel III), garantarea depozitelor, care au efect ex-post asupra eficienței activității bancare. [7,pag. 3]

Archaya et al. (2011) scot în evidență problema existenței pe o piață financiară globalizată a structurilor de reglementare și de supraveghere fragmentate, care conduc la probleme de coordonare și pot întârzia intervenția autorităților.[1,pag.2166-2205] Criza bancară a devenit subiect de preocupare pentru organismele internaționale cel puțin pentru trei motive. În primul rând, ea a afectat întregul sistem financiar, iar vulnerabilitățile din sectorul bancar s-au dovedit de natură sistemică, influențând și celelalte componente ale sistemului financiar. În al doilea rând, criza a fost un eveniment de natură globală, pentru că a existat o contagiune prin intermediul relațiilor financiare care se desfășoară permanent și aproape fără bariere din cauza liberalizării circulației capitalurilor. În al treilea rând, oprirea contagiunii și restructurarea sectorului financiar au contribuit la diminuarea perspectivelor de creștere economică pentru că au necesitat intervenția autorităților publice. Criza sistemului bancar a avut patru faze care s-au desfășurat între iunie 2007 și jumătatea anului 2009. Conform BIS (2009) criza bancară a avut următoarele cinci faze: [12]

Prima fază a crizei bancare (până în martie 2008). Criza sistemului bancar a debutat oficial pe 9 august 2007, când au apărut tensiuni pe piața monetară. La acea dată cea mai mare bancă comercială din Franța, BNP Paribas, a anunțat că suspendă operațiunile de răscumpărare a titlurilor care erau emise de trei dintre fondurile sale de investiții. Aceste titluri aveau ca bază împrumuturile ipotecare subprime din SUA. Pentru deținătorii de astfel de titluri aceasta însemna că trebuiau să caute în alt loc lichiditatea de care aveau nevoie. Pentru a nu distorsiona piața monetară, atât BCE, cât și FED au făcut injecții de lichiditate la cost zero pentru băncile care aveau nevoie de lichiditate. Băncile centrale au acționat conform mandatului lor de împrumutători de ultimă

instanță pentru a preveni o situație de criză sistemică. Ceea ce nu se cunoștea la acel moment era amploarea titlurilor care aveau la bază împrumuturi ipotecare subprime și care se găseau în portofoliile băncilor din lumea întreagă. Băncile au început să acumuleze pierderi importante în bilanțurile lor din cauza evaluării ca pierderi a unui număr în creștere de credite subprime acordate de bănci prin obținerea de lichiditate de pe piețele monetare pe termen scurt. Prima victimă a lipsei de lichiditate a fost banca Bear Stearns, care a fost nevoită la mijlocul lunii martie 2008 să își anunțe public dificultățile. Ea a fost salvată pe 16 martie 2008 prin preluarea de către JPMorgan Chase printr-o operațiune înlesnită de negocierile conduse de autoritățile americane de la Trezorerie. Ca urmare a neîncrederii între bănci, volatilitatea a crescut la cote record, iar indicii asigurărilor contra riscului de intrare în incapacitate de plată (CDS) s-au situat peste mediile pe termen lung, crescând cu aproape 200 de puncte de bază în această fază a crizei (BIS, 2009).

A doua fază (mijlocul lui martie 2008 – mijlocul lui septembrie 2008) a crizei bancare a fost marcată de înrăutățirea situației pe piețele financiare prin aceea că investitorii au început să se teamă mai mult de problemele de solvabilitate ale băncilor decât de cele de lichiditate. Aceste temeri au avut la baza două motive. În primul rând, evoluția economiei americane. Astfel, după salvarea băncii Bear Stearns nu au existat semne de revenire a economiei americane, dimpotrivă, recesiunea s-a adâncit. În al doilea rând, prelungirea recesiunii din SUA sugera o propagare a scăderii economice către celelalte economii dezvoltate. În aceste condiții, previziunile cu privire la veniturile, profiturile și falimentele din economie s-au înrăutățit și ca atare și situația bilanțurilor băncilor, care aveau nevoi din ce în ce mai mari de fonduri pentru recapitalizare. Problemele sectorului financiar privat din SUA au început să se extindă și către sectorul public. Astfel, criza financiară a debutat ca urmare a problemelor de evaluare a riscului din sectorul imobiliar american și era normal ca cele două agenții guvernamentale de finanțare a creditului imobiliar din SUA (Fannie Mae and Freddie Mac) să fie afectate de scăderea încrederii și a creditării.

Faza a treia (15 septembrie 2008 – sfârșitul lui octombrie 2008) a crizei reprezintă și punctul ei culminant datorită falimentului băncii Lehman Brothers și intrării sistemului bancar și financiar global într-o spirală a neîncrederii, lipsei de lichiditate și falimentelor, ceea ce a determinat în final acțiunile la nivel global nu numai ale băncilor centrale, ci și ale guvernelor și instituțiilor internaționale de finanțare. Comportamentul băncilor la nivel global a fost de a păstra la dispoziția lor cât mai multe active lichide, ceea ce a dus la exacerbarea neîncrederii între partenerii de afaceri și la blocarea creditării. Ratele dobânzilor și volatilitatea pe piața monetară au început să crească. Marile bănci de investiții din SUA (Goldman Sachs și Morgan Stanley) au obținut permisiunea autorităților să revină la statutul de bănci universale. Efectele contagiunii la nivel global nu au întârziat să apară:

- În Anglia autoritățile au fost nevoite să negocieze la sfârșitul lunii septembrie salvarea uneia dintre băncile specializate în credite ipotecare (HBOS) de către unul dintre concurenții ei de pe piața locală. După acest moment, guvernul englez a fost nevoit să naționalizeze o altă instituție importantă de pe piața imobiliară, Bradford & Bingley.
- Guvernele din Belgia, Olanda și Franța au intervenit pentru ca banca transnațională Fortis să nu dea faliment.
- Multe economii emergente s-au confruntat cu atacuri speculative, cu dispariția bruscă a creditului ieftin și dificultăți de refinanțare a datoriei publice. În aceste condiții multe dintre aceste state au fost obligate să apeleze la programe de ajustare și finanțare de la FMI.

Criza sistemului bancar a luat sfârșit în momentul în care atât vulnerabilitățile, cât și incertitudinile se mutau din sectorul financiar către sectorul public și creșterea economică. Au existat cel puțin doi factori care au marcat ieșirea din criza financiară după martie 2009. În primul rând, băncile centrale au oferit încredere întregului sector financiar prin anunțurile lor cu privire la extinderea tipurilor și sumelor de active pe care erau pregătite să le cumpere. Aceste acțiuni conduceau la curățarea bilanțurilor instituțiilor financiare și la recâștigarea încrederii pe piața monetară. În al doilea rând, deciziile luate de G20 la Londra în aprilie 2009 se concentrău pe oferirea de fonduri suplimentare atât pentru FMI, cât și pentru alte instituții financiare internaționale cu scopul primar de refacere a încrederii și reducere a incertitudinii la nivel global. În ciuda acestor vești pozitive, indicatorii de volatilitate și cei ai pieței monetare nu au revenit la nivelurile din 2007, de dinaintea declanșării crizei financiare pentru că piețele nu erau încă funcționale. Chiar dacă intervenția hotărâtă a autorităților naționale și a organismelor guvernamentale internaționale a reușit să oprească colapsul

financiar, reformele structurale care asigură alocarea resurselor și așezarea prețurilor în concordanță cu trendul lor pe termen lung de abia acum începeau.

Concluzii

Recapitalizarea băncilor este o măsură care se adresează termenului mediu și lung, dar supraveghetorii internaționali reclamă începerea unor demersuri care să contribuie imediat la refacerea încrederii în sistemul bancar. Din punctul de vedere al încrederii între bănci pe piața monetară cel mai mult par să sufere relațiile interbancare din zona euro.

Bibliografie

1. Acharya, V.V., Shin, H.S., Yorulmazer, T. (2011). "Crisis Resolution and Bank Liquidity", *The Review of Financial Studies*, 24(6), pp. 2166-2205
2. Caprio, G., Klingebiel, D. (2003). "Episodes of Systemic and Borderline Financial Crises", *World Bank Dataset*, Washington
3. Demirgüç-Kunt, A., Detragiache, E., Gupta, P. (2006). "Inside the crisis: an empirical analysis of banking systems in distress", *Journal of International Money and Finance*, 25, pp. 702-718
4. Flannery, M.J. (1994). "Debt Maturity and the Deadweight Cost of Leverage: Optimally Financing Banking Firms", *The American Economic Review*, 84(1), pp. 320-331
5. Goodfriend, M. (2000). "Overcoming the Zero Bound on Interest Rate Policy", *Journal of Money, Credit and Banking*, 32(4), pp. 1007-1035
6. Goodhart, Ch., Schoenmaker, D. (2009). "Fiscal Burden Sharing in Cross-Border Banking Crisis", *International Journal of Central Banking*, 5(1), pp. 141-165
7. Marinč, M., Vlahu, R. (2012). *The Economics of Bank Bankruptcy Law*, Springer Verlag Berlin Heidelberg
8. Moessner, R., Allen, W.A. (2011). "Banking Crises and the International Monetary System in the Great Depression and Now", *Financial History Review*, 18(1), pp. 1-20
9. Reinhart, C.M., Rogoff, K.S. (2011a). *This Time is Different: Eight Centuries of Financial Folly*, Princeton University Press, Princeton and Oxford
10. Reinhart, C.M., Rogoff, K.S. (2011b). "From Financial Crash to Debt Crisis", *The American Economic Review*, 101(5), pp. 1676-1706
11. Schoenmaker, D. (2011). "The Financial Trilemma", *Economics Letters*, 111(1), pp. 57-59
12. ***BIS (2009). 79th Annual Report: 1 April 2008 – 31 March 2009, <http://www.bis.org/publ/arpdf/ar2009e.htm>
13. ***BIS (2010). 80th Annual Report: 1 April 2009 – 31 March 2010, <http://www.bis.org/publ/arpdf/ar2010e.htm>
14. ***BIS (2012). 82nd Annual Report: 1 April 2011 – 31 March 2012, <http://www.bis.org/publ/arpdf/ar2012e.htm>
15. ***ECB (2010). "Consolidated financial statement of the Eurosystem as at 6 August 2010", <http://www.ecb.int/press/pr/wfs/2010/html/fs100810.en.html>
16. ***www.bis.org
17. ***<http://www.bloomberg.com/>
18. ***<https://forms.thomsonreuters.com/datastream>